

הפרדת הדת מן המדינה - המבדיל בין קודש לחול

פרופסור ברנארד לואיס על דגמים להפרדת הדת מהמדינה באיסלאם, בנצרות וביהדות

פרופ' לואיס: לאמץ את הדגם הנוצרי

וההלכה היהודית באיזור שהיום הוא עיראק - מקור ההלכה היהודית היה בישיבות של גולי בבל - כאשר השריעה התפתחה כמה דורות לאחר מכן.

בשנים אחרונות, אנו שומעים על "מסורת יהודית" נוצרית. לעומת זאת, אין מדברים על "מסורת יהודית-מוסלמית". בעוד שה"ציויליזציות" של הנצרות והאיסלאם מבוססות היטב, בעיקר בזכות המספר הרב של המחזיקים בהן, היהדות, היא דת, או לכל היותר, תרבות. באופן היסטורי, הסביר לואיס היהודים חיו במשך תקופות ארוכות בקרב שתי הציויליזציות הנ"ל, והושפעו עמוקות על ידי חוויותיהם השונות בהיבטים רבים של אורחות חייהם והשקפותיהם.

מירזא אברטאלב חאן, סופר מוסלמי מן הידועים, שביקר בבריטניה במאה שעברה, כתב מאוחר יותר בחריפות אודות רשמיו מן הפרלמנט הבריטי, שהתיימר לחוקק חוקים במקום לקבל חוקים אלוהיים, שהעניק האל לבני האדם. הנחתו העיקרית היתה, כי בעולם האיסלאמי, היתול חוקתי כזה כלל לא היה אפשרי, בשל ההסכמה המוחלטת בעולם זה על כך שכל החוקים מקורם באללה וביטוים ב"שריעה".

פרופסור ברנרד לואיס מאוניברסיטת פרינסטון, הנחשב על ידי רבים כהסטוריון המוביל של האיסלאם מקרב בני דורו וכמורם של רבים מן ה"ערביסטים", "איסלאמיסטים" האקדמאיים ושל

טקס ההבדלה היהודי, בו אומרים יהודים שומרי מסורת עם צאת השבת "המבדיל בין קודש לחול", עשוי לשמש תרופה משביעת רצון להפרדה בין הדת והמדינה

השיעה. בארצות הנצרות, דוקטרינת ההפרדה בין הדת למדינה התפתחה במשך מאות שנים. תהליך זה הואץ על ידי המלחמות הדתיות בעקבות הרפורמציה הפרוטסטנטית. ביהדות, בשל ההיסטוריה הארוכה של תפוצות יהודיות בגלות, הספרות הרבנית עסקה ביחסים שבין יהדות כדת לבין שררת המדינה רק באופן מופשט. הגישה התמציתית והנורמטיבית שהניחו במשך מאות שנים היתה: "דינא דמלכותא דינא", כלומר, יש לציית לחוקי המדינה החילונית (הלא-יהודית).

תפיסת ההפרדה בין הדת והמדינה הוא תרופה נוצרית למחלה נוצרית. הן מוסלמים בעולם האיסלאמי, והן יהודים בישראל, נדבקו ב"מחלה הנוצרית". ייתכן שהגיע הזמן שישקלו שימוש בתרופה שהשתמש בה העולם הנוצרי המודרני. הוא הציע שטקס "ההבדלה" היהודי, שבו אומרים יהודים שומרי-מסורת עם צאת השבת "המבדיל בין קודש לחול", עשוי לשמש כלגיטימציה טכסטואלית משביעת-רצון לצעדים הבאים שיש לנקוט.

דוֹ-קיום באיסלאם בין אמונה דתית לשררה חילונית
לואיס ציין עוד, כי מדינת ישראל של היום היא מדינה-יורשת, לא רק למנדט הבריטי ששלט כאן פחות משלושים שנה, אלא גם לאימפריה העות'מאנית המוסלמית, שהחזיקה בהגמוניה יותר מארבע מאות שנה. הוא הוסיף, כי ישנם יותר היבטים של המורשת העות'מאנית, כגון חוקי האישות העדתיים של שיטת ה"מילט" - שנשתמרו בחקיקה ובאדמיניסטרציה של מדינת ישראל של היום, מאשר בתורכיה המודרנית עצמה, או במדינה כלשהי מבין הטריטוריות העות'מאניות לשעבר בארצות ערב או בבלקן.

באיסלאם, האמונה הדתית והשררה החילונית היו תמיד משולבות אחת בשניה, וביתר שאת לאחר טראומות הפלישות המונגוליות הצלבניות ללב השטח המוסלמי בימי הביניים המאוחרים, והאתגר הפנימי שהציבה הפלגנות של

מומחים אחרים למזרח התיכון בישראל, התייחס לדבריו הקשים של מירזא חאן על הדמוקרטיה הבריטית, בהרצאה שנתן לאחרונה, בחסות מרכז צימבליסטה למורשת יהודית, שבאוניברסיטת ת"א, בנושא "דת ופוליטיקה באיסלאם וביהדות".

השפעת הנצרות והאיסלאם על היהדות
למעשה, טען לואיס, ממשלות איסלאמיות חוקקו חוקים - אך רק באופן סמוי - בין אם באמצעות פירוש של הקוראן ובאמצעות החדית, המסורת בעל-פה של המשפטנים האיסלאמיים, ובין אם בתקנות ממשלתיות ליישום השריעה בחיי היום יום. הוא ציין כי התפיסה המוסלמית של השריעה, שפירושה "הדרך", קרובה מאוד ל"הלכה" הרבנית היהודית, וזהו בדיוק בפירושה המילולי. הוא הוסיף את ההערה המעניינת, בדבר מקורן המשותף של השריעה האיסלאמית